
О ИДЕЈАМА И КЊИГАМА ON IDEAS AND BOOKS

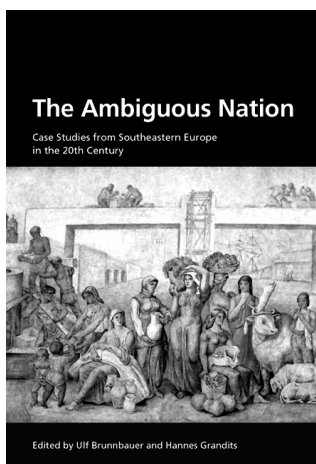
МА Милан Радовановић, историчар
докторанд Филозофског факултета Универзитета у Београду

Друштвена историја у фокусу XIX

Behringer, Marco, *Der Holocaust in Sprechblasen*, Tectum Verlag, Marburg, 2009, str. 180.

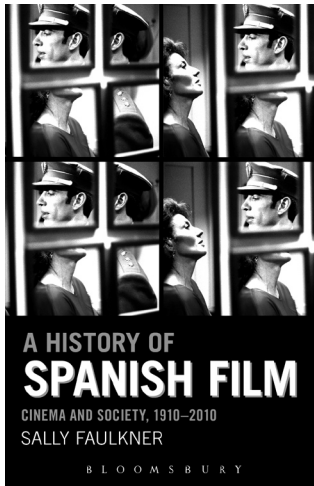
Стрипови увек изнова теже одушевљавању најмлађих читалаца новим авантурама њихових омиљених јунака. Током друге половине двадесетог века, међутим, стрипови су почели да се окрећу озбиљнијим темама и захтевнијим групама читалаца. Форма графичке новеле омогућила је суочавање стрипа и са оним најозбиљнијим питањима. Холокауст је свакако једно од најкомплекснијих и најзначајнијих питања које је своје место пронашло у савременом стрипу. У овој публикацији, првој у којој је на целовит и свеобухватан начин приказана тема Холокауста у тим публикацијама, културолог Марко Берингер стрипове разматра у контексту употребе у образовању, односно настави историје. Полазећи од теоријских основа употребе мас-медија у популаризацији историје и приказивања историјских догађаја у стриповима, аутор се бави два великим темама, начином на који је Холокауст приказиван у стриповима и начином на који је публика прихватила ту тему у облику стрипа. На основи постојећих типологија стрипова који се баве историјским темама, аутор је створио јединствену класификацију оних који се баве Холокаустом. На тај су начин у ову публикацију равноправно инкорпорирани како општепознати наслови (Арт Шпигелман, *Маус*) тако и друга, мање позната дела.

Brunnbauer, Ulf; Grandits, Hannes (Hg), *The Ambiguous Nation – Case Studies from Southeastern Europe in the 20th Century*, Oldenbourg Verlag, München 2013, p. 480.

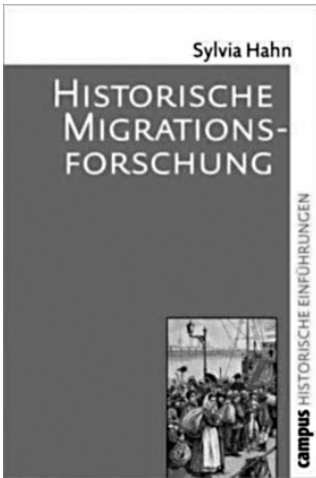
Југоисточна Европа, због бурног историјског развоја, представља идеалан полигон за изучавање процеса формирања и еволуције националне идеје и последица процеса формирања нације. Усредсређујући се пре свега на Босну, Македонију, Молдавију и Црну Гору, двадесет аутора чији су радови сакупљени у овом зборнику, са становишта различитих дисциплина прилазе питањима националности, националног идентитета, те измишљања, имплементације и експлоатације идеје нације и националног.

Разматрајући питања нације и националног, они се баве улогом коју у тим процесима стварања националне идеје играју интелектуалци начином на који се у легитимисању националне свести експлоатишу историјски контекст, сећањем и популарном културом, те постојећим везама између национализма и борбе за политичку превласт. Као један од главних циљева, аутори су себи поставили разматрање свих парадоксалних ситуација које су, посебно на подручју Југоисточне Европе, али и у општијем контексту, настале у процесу и као последица процеса везаних за формулисање и еволуцију националне идеје. Овај зборник радова приредили су Улф Брунбауер, професор историје југоисточне и источне Европе на Универзитету у Регенсбургу и директор Института за изучавање Источне и Југоисточне Европе у Регенсбургу, и Ханес Грандиц, професор историје Југоисточне Европе на Хумболт универзитету у Берлину.

Faulkner, Sally, *A History of Spanish Film: Cinema and Society 1910–2010*, London 2013, p. 336.

Паралелно разматрајући неке од кључних тренутака у развоју шпанске државе и кинематографије у двадесетом веку, ауторка ове публикације нуди целовит приказ интеракције уметности и друштва на примеру савремене Шпаније. Сели Фокнер, предавач на одељењу хиспанских студија, Универзитета у Ексетеру, у овој се књизи превасходно бави променама у шпанском друштву, онако како су се оне могле наслутити из развоја шпанског филма. У хронолошком низу размотрена су 42 појединачна остварења неких од најјутицајнијих шпанских редитеља и стављена у контекст социјалне мобилности двадесетих, депресије четрдесетих, која је пратила грађански рат, и експанзије средње класе шпанског друштва током шездесетих година двадесетог века. Ауторка развој шпанског филма посматра кроз интеракцију категорија престижне (*Prestige*) и кинематографије доступне и намењене свима (*Middlebrow*). Усмеравајући се на питање класне, родне, верске и политичке равноправности у шпанском филму, ауторка је сваки појединачни филм који је разматрала стављала у контекст савременог развоја књижевности, позоришта и, у другој половини двадесетог века, телевизије. На тај начин је у релативно уским оквирима међузависности кинематографије и друштва целовито размотрена веза уметности и друштва.

Hahn, Sylvia, *Historische Migrationsforschung*, Campus Verlag, Frankfurt 2012, str. 233.

Историја европског континента умногоме се може описати као историја сталних миграционих кретања. Пресељења, прогони и колонизације интегрални су део европске историје и у сваком су смислу обележили њен ток. Изучавање миграција, сходно њиховом свеобухватном значају, с временом је постало изванредно важан део изучавања европске историје. Методолошки оквири потребни за успешно изучавање миграционих кретања у контексту историографије, делимично се ослањају на методе саме историографије, али и на методе других сродних друштвених наука. У овој публикацији Силвија Хан, професорка историје и политичких наука на Универзитету у Салцбургу, пружа преглед различитих приступа, односно постојећих теоријских и методолошких оквира који омогућавају интердисциплинарни приступ изучавању миграција са становишта историографије. Публикација садржи и концизан преглед развоја различитих приступа изучавању миграција, и облика миграција који су били специфични за различите периоде историјског развоја. Ауторка посебно истиче улогу коју су у миграцијама играле поједине друштвене групе, попут жена и деце.

Наглашавајући значај проблема интеграције исељеника у нову средину, ауторка као пресуде факторе за успех тог процеса истиче међузависност социјалног и регионалног порекла миграната, односно начина на који се сама миграција одиграла. Све те теоријске оквири она разматра позивајући се на бројне практичне примере од средњег века до савремене историје.

Kind-Kovács, Friederike; Labov Jessie, *Samizdat, Tamizdat and Beyond – transnational media during and after the Cold War*, New York 2013, p. 348.

Феномени самиздата (самосталног илегалног издаваштва) и тамиздата (издаваштва у иностранству) представљали су својеврсни почетак процеса културне интеграције Источне Европе. У тој се публикацији на сасвим нов начин приступа питањима размене информација између Истока и Запада током Хладног рата и културне интеракције као последице те размене. У тежњи да феномене самиздата и тамиздата и њихове последице што целовитије сагледају, ауторке су у обзир узеле све врсте медија, визуелне уметности и музике, те нове групе медија који су се појавили после пада Берлинског зида. Разнородност предмета истраживања методолошки је превазиђена стављањем у шири контекст изучавања транснационализма, родних студија и истраживања мас-медија. Илегална дистрибуција текстова током Хладног рата коришћена је и као методолошка основа за разматрање савремених облика цензуре како у земљама некадашњег Источног блока тако и у општијем контексту. Књигу су приредиле и делом написале Фредерике Кинд Ковач, професорка историје источне и југоисточне Европе на Универзитету у Регенсбургу и Џеси Лабов, професорка словенских и источноевропских језика и књижевности на Универзитету у Охају.

Pernau, Margrit, *Transnationale Geschichte*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2011, str. 188.

Поимање државних граница и простора у историографији драстично се променило последњих десетак година. Општа тежња ка транснационализацији знатно је утицала на методологију свих друштвених наука, па тако и на методолошке оквире у којима се изучава историја. Појмови нације и националних држава умногоме су изгубили на

значају који им је историографија до датог тренутка придавала. На место некадашњих националних историја ступила је тежња ка писању свеобухватне транснационалне историје, која превазилази све теоријске и практичне оквири који су створени до датог тренутка. Маргрит Пернау, виши истраживач при Институту за изучавање образовања, Друштва *Макс Планк* у Берлину, у овој публикацији покушала је да на приступачан начин систематизује све бројније теоријске приступе писању јединствене, транснационалне историје. У пет већих тематских целина ауторка се бави проблемима нације и националног у контексту историографије, могућностима развоја историографије у смеру транснационалности, различитим методолошким оквирима који би одговарали писању транснационалне историје, просторним оквирима транснационализма, положају појединца и друштва у новим оквирима писања историје и коначно улози коју у писању и разумевању транснационалне историје игра језик. Ауторка се у покушају приближавања транснационалног приступа историји читаоцима позива на бројне примере. Посебно се инсистира на начину на који се постојећи теоријски оквири могу применити у истраживачкој пракси.

Pyta, Wolfram (Hrsg.), *Die Geschichte des Fußballs in Deutschland und Europa seit 1954*, Stuttgart 2013, str. 184.

У оквирима истраживања друштвене историје, односно историје свакодневног живота, историчари су се, посебно у последњих неколико година, почели бавити и темом „најважније споредне ствари на свету“. Пажњу историјске науке је, пре свега, привлачио друштвени и привредни контекст у коме је дошло до развоја и популаризације фудбала. Зборник радова који је приредио Волфрам Пита, професор новије историје на Универзитету у Штутгарту, посвећен је развоју немачке Бундеслиге, те узрочној и пос-

ледичној вези друштва и спорта. Начин на који је приступљено проблемима везаним за Бундеслигу, те специфични методолошки оквири радова, ту публикацију чине универзално значајном за све истраживаче историје спорта. Једанаест радова еминентних стручњака из области социологије спорта, историје спорта, спортског новинарства, социјалне политике и културологије који су сакупљени у овој публикацији посвећени су интеракцији фудбала и медија, популаризацији фудбала и његовом израстању у најпопуларнији спорт, организационим проблемима прве фудбалске лиге у Немачкој, фудбалским организацијама као друштвено-политичким чиниоцима и националном ривалитету који се манифестује дуелима фудбалских селекција.

Anna Kaminsky; Dietmar Müller; Stefan Troebst (Hg), *Der Hitler-Stalin Pakt 1939 in den Erinnerungskulturen der Europäer*, Wallstein, Göttingen 2011, str. 566.

Култура сећања једна је од централних тема којима се европска историографија бавила после рата. Првобитно окренута ужим оквирима националних историја, тек у последњих неколико година покренуто је питање догађаја од међународног значаја у култури сећања. Зборник радова посвећен начину на који пакт Хитлер–Стаљин опстаје у култури сећања различитих европских народа представља, у овом смислу, изузетно важан допринос. У овом су тому објављена излагања са конференције одржане 2009. године, поводом седамдесете годишњице потписивања пакта о ненападању између нацистичке Немачке и Совјетског Савеза.

Двадесет и четири рада, колико их је објављено у овом зборнику, подељена су у девет тематских целина. Поштован је, углавном, географски принцип, како су издвојене културе сећања становништва држава потписница, те држава источне и средње, северне, јужне и западне Европе. Зборник садржи и

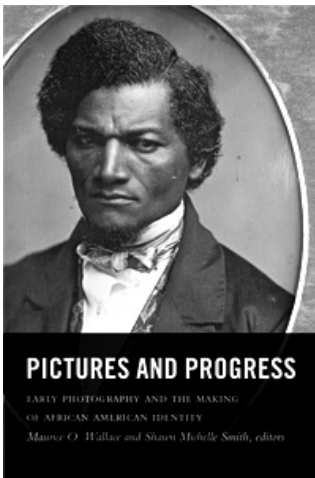

уводно поглавље, односно целине посвећене месту сећања, начину на који је пакту Хитлер–Стаљин приступљено у белетристици и култури сећања на претпостављени нестанак мултиетничке источне и средње Европе (превасходно последично Холокаусту и протеривању немачког становништва). Тематска организација зборника манифестована је на различите начине, већ како је пакт поиман у појединачним државама Европе. На темељима тако постављеног система перспектива разматране су разлике у начину на који се развила званична, односно култура сећања сваког појединца. Уредници зборника су Ана Камински, управница Савезне фондације за истраживање диктатуре SED; Дитмар Милер, координатор пројекта *Утицај идеја деснице у култури на модерну Источну и Средњу Европу*, и Штефан Требст, професор културологије на Универзитету у Лајпцигу.

Wallace, Maurice; Smith, Shawn Michelle (Ed.), *Pictures and progress – early photography and the making of African American identity*, Duke University Press, Durham 2012, p. 387.

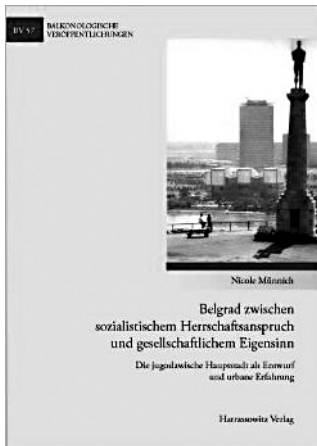
Овај се зборник радова бави начином на који су, током деветнаестог и почетком двадесетог века, истакнути интелектуалци и активисти у афроамеричкој заједници схватали улогу фотографије у обликовању представа о раси, односно како је фотографија коришћена у тежњи да се избори друштвена и политичка равноправност. Уредници зборника су Шон Мишел Смит, професор Визуелних и критичких студија на Високој школи Института уметности у Чикагу и Морис Волас, професор енглеског језика, афричких студија и афроамеричких студија на Универзитету Дјук. Радови сакупљени у овом зборнику посвећени су најзначајнијим афроамеричким фотографима посматраног периода, попут Фредерика Дагласа, Суџурнија Трута, Иде Велса и Пола Лоренса, односно њиховим доприносима како

на пољу праксе тако и на пољу теорије фотографије. У стваралаштву истакнутих појединаца разматрани су најзначајнији аспекти еманципације афроамеричког становништва. Уз једанаест радова, овај зборник садржи и четири краћа биографска прилога, који се тичу живота и дела четири истакнута афроамеричка фотографа из ранијег доба. Публикација садржи више од седамдесет прилога, који приказују развој афроамеричке фотографије и њене главне тематске фокусе у посматраном времену.

Münnich, Nicole, *Belgrad zwischen sozialistischen Herrschaftsanspruch und gesellschaftlichem Eigensinn – Die jugoslawische Hauptstadt als Entwurf und urbane Erfahrung*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2013, str. 444

Никол Миних усмерила се у овој публикацији на излазак Југославије из оквира Источног блока, односно приближавање Западу, и како се то одразило на њен главни град. Београд, са својом комплексном предисторијом престонице, најпре независне српске кнежевине, односно краљевине, а затим и уједињене државе југословенских народа, налазио се на раскрсници различитих друштвено-политичких и културних утицаја много пре него што је постао један од репрезентативних примера потраге социјалистичке државе за „трећим путем“. Београд је током шездесетих година коначно постао поприште сучељавања блокова, што је изражено мирењем два специфична феномена које је ауторка дефинисала као социјалистичка урбанизација и западњачки начин живота. Она је себи за циљ поставила утврђивање на који су начин челници Комунистичке партије Југославије путем урбанизације настојали да од града створе својеврсну социјалистичку метрополу. С друге стране, Никол Миних је настојала да систематизује све феномене који су представљали реакцију становника Београда на интервенције државног врха. Главно питање које се при том поставља јесте на који

су начин мирени општи контекст и индивидуалне жеље и тежње. Централни актер свих процеса које ауторка анализира остаје главни град социјалистичке Југославије, дефинисан као аморфна творевина, никада сасвим кохерентна, те стога и суштински неподложна систематизацији у правом смислу. Управо такав Београд, међутим, постаје савршени показатељ различитих интереса и идеја, који су били саставни део развоја државе и друштва на додиру Истока и Запада.